

powered by peace

informatiebrochure

**OLIE, GOUD, STEENKOOL
VAN GROND VOOR CONFLICT
NAAR BRON VAN VREDE**

***“DE BRONNEN VAN HET LEVEN
ZIJN NIET TE KOOP
VERDEDIGEN WAT VAN ONS IS,
IS ONS BEHOUD
WANT HET LEVEN EN HET WATER
ZIJN MEER WAARD
DAN AL HET GOUD”
Yenny Alexandra Garcia Montaño***

POWERED BY PEACE

VAN GROND VOOR CONFLICT NAAR BRON VAN VREDE

Vredesweek 2012 heeft als motto Powered by Peace en pleit voor een einde aan het geweld en onrecht rond het delven van grondstoffen. Olie, steenkool, goud en andere grondstoffen zijn vaak de oorzaak van conflict in plaats van een bron van welvaart en vrede.

De opbrengsten uit grondstoffen worden besteed aan het leger of komen zelfs terecht bij rebellengroepen en criminelen. Er ontstaan onveilige gebieden, waar corruptie en mensenrechtenschendingen aan de orde van de dag zijn.

In Colombia kunnen strijdende groepen zich bewapenen en de bevolking onderdrukken met de opbrengsten uit mijnbouw. Burgers worden gewelddadig van hun land verjaagd om plaats te maken voor mijnbouw. In de olierijke gebieden van Zuid-Soedan zijn vele mensen van hun land verdreven en tienduizenden vermoord om ruim baan te maken voor de olie-industrie. Ook bij de goudmijnen in de Democratische Republiek Congo (DRC) zijn rebellengroepen actief en worden mensenrechten geschonden. Meer dan honderdduizend particuliere gouddelvers dreigen hun bron van inkomsten kwijt te raken door de komst van industriële mijnbouw.

Ook wij komen dagelijks in aanraking met producten die gemaakt zijn van omstreden grondstoffen: onze gouden sieraden, benzine, en zelfs de stroom uit ons stopcontact. IKV Pax Christi vindt dit onacceptabel. Steun de campagne Powered by Peace van het Ministerie van Vrede tijdens de Vredesweek 2012. Laat grondstoffen niet langer grond zijn voor conflict, maar wereldwijd een bron van vrede.

Grondstoffen zoals steenkool, goud en olie vormen een schat aan kansen en mogelijkheden. Ze genereren werkgelegenheid, trekken investeerders aan en vormen een belangrijke bron van inkomsten voor het betreffende land. Vaak zijn grondstoffen hét middel voor welvaarts-groei. Belangrijke voorwaarden hiervoor zijn dat de grondstofwinning rechtvaardig verloopt en dat de opbrengsten duurzaam worden geïnvesteerd, bijvoorbeeld in onderwijs, infrastructuur en landbouw.

Helaas is de situatie in veel landen minder rooskleurig: de opbrengsten uit grondstoffen komen niet ten goede aan armoedebestrijding, maar worden besteed aan zelfverrijking van de staat en het leger, of komen zelfs terecht bij rebellengroepen en criminelen. Regelmatig gaat de exploitatie van grondstoffen gepaard met corruptie, mensenrechtenschendingen en sociale conflicten.

MACHTSMISBRUIK EN GEWELD

Omdat de voorraden in stabiele landen uitgeput raken, verschuift de winning van delfstoffen steeds meer naar landen als Colombia, Democratische Republiek Congo (DRC), Soedan en Zuid-Soedan. Vaak zijn het landen met regeringen die te zwak zijn om internationale normen te handhaven. In zulke zwakke staten worden inkomsten uit grondstoffen dikwijls gebruikt voor zelfverrijking van de overheid en de exploitant, intensivering van de militaire activiteiten en zelfs het financieren van conflicten. Tel daar bij op slechte arbeidsomstandigheden, milieuvervuiling, landroof, diefstal en in bepaalde gevallen zelfs moord, en het zal duidelijk zijn dat er misbruik wordt gemaakt van machtsposities.

Het gaat vaak al aan het begin van grote olie- en mijnbouwprojecten mis, als de omwonenden niet genoeg worden geconsulteerd. Dit is een gemiste kans voor het creëren van sociaal draagvlak. De omwonenden voelen zich vaak overvallen door de komst van grote olie- en mijnbouwprojecten. De lokale samenleving wordt er door overhoop gehaald. De kans op een conflict tussen bedrijf en omwonenden is dan groot. In veel gevallen wordt de (milieu)schade niet of nauwelijks gecompenseerd. Gemeenschappen en lokale autoriteiten hebben er ernstig mee te kampen, ook lang nadat de delfstoffen zijn gedolven en de onderneming vertrokken is. Bovendien gaat de komst van grote industriële grondstofexploitanten regelmatig ten koste van artisanale (particuliere bedrijfjes). Zo dreigen op het moment in DRC meer dan honderdduizend particuliere gouddelvers hun inkomstenbron kwijt te raken door de komst van grote bedrijven.

Regelmatig is er sprake van landroof. In veel landen zijn landrechten niet goed geregeld en worden traditionele rechten niet goed beschermd. Rechten die de onderneming van de regering krijgen, worden niet altijd erkend door de bevolking die er woont. In andere gevallen worden gebruikers van grond onder druk gezet, weggepest of gewelddadig van hun grond verjaagd. De bewoners worden niet of nauwelijks gecompenseerd voor het verlies van hun bron van inkomsten.

Anno 2012 worden veel grondstoffen schaarser, terwijl de internationale vraag naar grondstoffen juist toeneemt. De groeiende vraag naar grondstoffen wordt steeds meer een bepalende factor in de internationale politiek. De belangen van (internationale) spelers worden groter en daarmee het risico op conflicten rondom de grondstofwinning ook. Ongeregeldheden bij grote mijnbouwprojecten nemen de laatste jaren toe, net zoals de protesten van omwonenden en de internationale gemeenschap. De noodzaak voor ingrijpen en verandering wordt daarmee alsmaar dringender.

4

RECHTVAARDIGE OVERHEID

De vraag of grondstoffen bron van conflict of vrede zijn, is sterk afhankelijk van de manier waarop de overheid omgaat met deze inkomstenbron. Inkomsten uit grondstoffen missen namelijk het disciplinerende effect van inkomsten als belasting. Belasting dwingt een overheid om de leefomstandigheden van haar burgers zodanig te bevorderen dat zij in staat en bereid zijn te investeren in hun land, bijvoorbeeld door het starten van een eigen onderneming. Inkomsten uit grondstoffen ontberen de noodzaak voor een regering om haar burgers te vriend te houden. Een land rijk aan grondstoffen is voor haar inkomsten immers niet afhankelijk van goodwill of het vertrouwen van burgers. De noodzaak voor een goede behandeling van burgers ontbreekt.

Een verantwoordelijke omgang met natuurlijke hulpbronnen vraagt dan ook om een sterke, rechtvaardige en democratische overheid. Zaken als armoedebestrijding, het respecteren van de mensenrechten en het scheppen van voorwaarden voor vrede moeten hoog op de agenda staan. Zwakke regeringen zijn vaak niet in staat en repressieve regimes niet bereid om grondstoffenwinning hand in hand te laten gaan met eerlijke investeringen en rechtvaardige behandeling van werknemers en omwonenden. De wetgeving, regulering en het toezicht houden ontbreken of zijn gebrekkig.

5

UITBUITING EN MOORD IN COLOMBIA

In Colombia leidt mijnbouw vaak tot corruptie en het oplaaien van geweld. Strijdende groepen kunnen zich bewapenen en de bevolking onderdrukken met de opbrengsten uit mijnbouw. Burgers worden gewelddadig van hun land verjaagd om plaats te maken voor mijnbouw. Mensenrechtenschendingen zijn er aan de orde van de dag. Ook lokale vakbondsleiders en milieu- en mensenrechtenactivisten die opkomen voor de belangen van omwonenden en werknemers liggen zwaar onder vuur.

Een bijzonder zorgwekkende situatie speelt zich af in en om de grote steenkolenmijn van Drummond, een Amerikaans familiebedrijf, in het noorden van Colombia. Er zijn sterke aanwijzingen dat het management van Drummond nauwe banden onderhoudt met Colombiaanse paramilitairen. Dezelfde paramilitairen voerden een terreurcampagne tegen de bewoners van steenkoolrijk gebied. Honderden boeren zijn daarbij vermoord en hun families verdreven. Het vrijgekomen grondgebied werd verkocht aan onder meer Drummond via een deal met het Colombiaanse Kadaster, dat aan de kolenmijn valse landrechten heeft toegekend. In 2001 werden drie vakbondsleiders door de paramilitairen vermoord. Ook de grond waar de spoorlijn van de mijn naar de kust is aangelegd en de haven waarvandaan de kolen worden verscheept, zijn op dezelfde onrechtmatige wijze verkregen. Boeren die weigerden hun land te verkopen, werden vermoord. In totaal zijn bij deze landonteigeningen door de paramilitairen honderden boeren omgekomen.

“De winning van steenkool in Colombia gaat gepaard met geweld, moord, grondonteigening en ernstige milieuschade. Het is van groot belang dat mensen in Nederland weten hoe steenkool, waar zij immers ook gebruik van maken, in dit land gewonnen wordt.”

FRANCISCO RAMÍREZ CUELLAR, ADVOCaat DIE DE NABESTAANDEN VAN DE DRIE VERMOORDE VAKBONDSLEIDERS BIJSTAAT IN DE STRAFZAAK TEGEN DRUMMOND

Daarnaast werkt het personeel van de mijn onder slechte arbeidsomstandigheden. De veiligheid van de mijnwerkers is geen prioriteit voor de bedrijfsleiding en de werktijden zijn extreem lang, waardoor de kans op ongelukken zeer groot is. Er wordt gewerkt met flexibele contracten en onderaannemers die niet geregistreerd zijn. Wie de bedrijfsleiding tegensprekt, wordt op straat gezet. Verder

6

drukt de mijn zwaar op het milieu en maakt Drummond zich schuldig aan belastingontduiking. Bij de Colombiaanse overheid ontbreekt iedere politieke wil om de steenkolenmijn te houden aan bestaande wet- en regelgeving.

Momenteel lopen er twee grote strafzaken tegen het Amerikaanse moederbedrijf van Drummond in Alabama: voor de moord op drie vakbondsleiders door paramilitairen en voor het verdrijven van boerenfamilies uit de steenkoolrijke omgeving van de mijn. Deze zaken zijn in 2002 aangespannen door nabestaanden van de slachtoffers. Beide processen lopen nog. Tot nu toe is Drummond nog niet schuldig bevonden. Wel zijn enkele betrokken paramilitairen en een subcontractor van Drummond veroordeeld voor (medepllichtigheid aan) moord.

7

FRANCISCO RAMÍREZ CUELLAR

MIJNBOUW IN CONGO: EEN GOUDEN GREEP?

In de Democratische Republiek Congo (DRC) is de relatie tussen grondstoffen en conflict is een eeuwenoud gegeven. De Europese verovering van de Nieuwe Wereld stond voor een groot deel in het teken van het recht op ontginnen van en de handel in grote hoeveelheden natuurproducten. Uitbuiting, onderdrukking, slavernij en terreur gingen hand in hand met de kolonisatie. De gewone man werd veelal het kind van de rekening. Ook nu nog vertoont de fragiele staat kenmerken van deze wingewestmentaliteit.

In de Tweede Congolese Oorlog, ofwel de Grote Afrikaanse Oorlog, speelden grondstoffen een cruciale rol. Tijdens deze dodelijkste oorlog in de recente Afrikaanse geschiedenis, werden miljoenen mensen van huis en haard verdreven en vonden waarschijnlijk meer dan 5 miljoen mensen de dood, door geweld, hongersnood en ziekte. Maar liefst 8 landen en zo'n 25 verschillende rebellengroepen waren betrokken in het conflict. Iedereen plunderde zoveel mogelijk kostbare grondstoffen uit DRC, onder meer uit de goudmijnen in het oosten van het land.

Op dit moment is de situatie rondom de goudmijnen in DRC nog altijd verontrustend. Hoewel de Tweede Congolese Oorlog nu al bijna tien jaar voorbij is, zijn er nog steeds mijnen waar handelaren in grondstoffen en rebellen hun zakken vullen

8

en geweld gebruiken om hun machtsposities te behouden. In het oosten van DRC verjagen rebellengroepen Congolese burgers van hun land, dwingen ze onder slavernijachtige omstandigheden te werken, heffen 'belasting' op het karige loon of stelen de opbrengsten uit verschillende mijnen. Ook zijn er meldingen van verkrachting en moord.

Er is niet overal sprake van geweld en strijd rondom de mijnen. In Ituri, in het noordoosten van DRC, hebben de meeste milities zich teruggetrokken en is het werk overgenomen door lokale, kleinschalig georganiseerde gouddelvers. Velen van hen zijn ex-strijders die in de oorlog ervaring hebben opgedaan met dit werk. Maar ook hier dreigen gevaren en conflicten, omdat meer dan honderdduizend particuliere gouddelvers hun bron van inkomsten kwijt te raken door de komst van industriële mijnbouw.

"Kijk, hier hebben we alles: restaurants, apotheken, hotels, winkels, alles dankzij de kleinschalige mijnbouw. De kleine gouddelving staat gelijk aan geld dat rolt."

Het stoppen zou het einde van onze stad zijn. En de inkomsten van het grote industriële bedrijf zullen niet het geld in onze stad doen rollen.

De gezinnen van hun werknemers wonen in Bunia, Kinshasa en in het buitenland. Het geld wordt naar hen overgemaakt en niet hier besteed, terwijl de kleine gouddelver dat wel doet."

EEN MIJNBOUWER IN EEN BEKEND GOUDSTADJE IN ITURI

9

ZUID-SOEDAN

In Zuid-Soedan heeft de olie-industrie zich ontwikkeld tot onderdeel van de oorlog. Ten tijde van de burgeroorlog zijn honderdduizenden burgers van hun land verdreven en tienduizenden vermoord om ruim baan te maken voor de olie-industrie. De olie-rijke gebieden van Zuid-Soedan werden doelbewust ontvolkt om op die manier de olieproductie te kunnen opvoeren en de oorlogskas te kunnen spekken.

Nog steeds wachten slachtoffers van de olieoorlogen in deze regio op genoegdoening. Ondanks dat de grondwet van Soedan hen het recht op compensatie geeft, hebben de regering en olie-maatschappijen als Lundin uit Zweden, Petronas uit Maleisië, Talisman uit Canada, CNPC uit China en OMV uit Oostenrijk daar tot nu toe niets aan gedaan. Op het moment loopt er een strafrechtelijk onderzoek naar de medeplichtigheid van Lundin Petroleum bij oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid in Soedan.

“De grootste problemen rondom oliewinning in Zuid-Soedan zijn mensenrechtenschendingen en milieuvervuiling. Mensen zijn van hun land gejaagd door grote oliebedrijven, met geweld en zonder compensatie. Ze weten vaak niet wat hun rechten zijn.

Olieafval wordt niet goed opgeruimd en belandt in de rivier en het drinkwater. Gezondheidsproblemen en problemen met landbouw zijn het gevolg.

Oliebedrijven mogen het milieu en de gezondheid van burgers in Zuid-Soedan niet schaden. Zij moeten mensenrechten respecteren en de burgers rechtvaardig compenseren. De opbrengsten van de olie moeten ook ten goede komen aan de bevolking.”

SIMON CHOL, PROGRAMMAMANAGER 'OIL AND PEACE', SOEDANESE RAAD VAN KERKEN, UIT ZUID-SOEDAN

SIMON CHOL

VUILE HANDEN VAN NEDERLAND

Het is in Nederland niet strafbaar om grondstoffen te importeren van bedrijven die de mensenrechten schenden. Ook sommige Nederlandse bedrijven hebben vuile handen. Uit onderzoek van actualiteitenprogramma Netwerk uit 2010 blijkt dat enkele Nederlandse energiebedrijven steenkolen importeren uit Colombiaanse kolenmijnen die zich schuldig maken aan ernstige mensenrechtenschendingen en bijdragen aan het in stand houden en financieren van het conflict in dit land.

Volgens de richtlijnen¹ van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) hebben bedrijven de verplichting om na te gaan of hun import negatieve effecten op de mensenrechten heeft. De richtlijnen beschrijven hoe de regering verwacht dat ondernemingen zich in het buitenland gedragen. Zij zijn echter niet verplicht. Als een bedrijf zich er niet aan houdt, heeft dat geen gevolgen.

IKV Pax Christi vindt het onacceptabel als Nederlandse bedrijven grondstoffen importeren van bedrijven die mensenrechten schenden en een bijdrage leveren aan lokale conflicten.

Wij doen een dringend beroep op de politiek om te zorgen voor strenge nationale regelgeving en het naleven van internationale internationale standaarden op het gebied van grondstofimport.

Tot die tijd vragen we energiebedrijven om te stoppen met het gebruikmaken van de 'bloedkolen'. Samen met het Nederlandse publiek roepen wij Nederlandse elektriciteitsbedrijven op geen kolen te importeren uit de Colombiaanse steenkolenmijn Drummond.

¹ OESO MVO richtlijnen bevatten gedragscodes van ondernemingen om met maatschappelijke kwesties als kinderarbeid, mensenrechten, milieu en corruptie om te gaan.

**STEUN DE CAMPAGNE POWERED BY PEACE.
KIJK OP WWW.MINISTERIEVANVREDE.NL**

VREDE, VERZOENING EN GERECHTIGHEID

Vredesorganisatie IKV Pax Christi zet zich in voor vrede, verzoening en gerechtigheid in de wereld. Wij gaan in gesprek met mensen in conflictgebieden en zoeken samen met hen naar vreedzame oplossingen voor conflicten. Samen zetten we alles op alles voor een veilige en democratische samenleving in gebieden waar dit niet vanzelfsprekend is. Dit doen wij vanuit de overtuiging dat ieder mens waar ook ter wereld recht heeft op een veilig en menswaardig bestaan.

Draagvlak binnen de Nederlandse samenleving, van burgers, het bedrijfsleven en de politiek, is voor ons werk onontbeerlijk. Dit draagvlak uit zich in het besef dat mensen in conflictgebieden evenveel recht hebben op vrede en veiligheid als wij in Nederland hebben.

IKV Pax Christi gelooft in de kracht van wederzijdse betrokkenheid, in samenwerking met lokale partners in conflictgebieden, in het versterken van lokale initiatieven én in steun van de Nederlandse samenleving. Pas dan kan onze doelstelling – ieder mens een veilig bestaan – werkelijkheid worden.

**IKV PAX CHRISTI BUNDELT KENNIS,
KRACHT EN MENSEN VOOR DAT
ENE DOEL: VREDE NU!**

www.ikvpaxchristi.nl

COLOFON

Tekst: Femke Kazemier-Rongen, Schrijfbureau Teksttig
Met dank aan: Wouter Kolk, Suzanne van den Eijnden

Fotografie: Bob Karhof, Peer Schouten, IKV Pax Christi-archief
Vormgeving: IJzeren Gordijn
Drukkerij: Van der Weij BV, Hilversum
Datum uitgave: Mei 2012

IKV Pax Christi, Codebaldkwartier 74, 3511 DZ Utrecht
Postbus 19318, 3501 DH Utrecht
Tel (030) 233 33 46
www.kvpaxchristi.nl
www.ministerievanvrede.nl

Giro 5161

IKV Pax Christi heeft het CBF-keurmerk en is ANBI-erkend en ISO-gecertificeerd.

Het Ministerie van Vrede wordt mede mogelijk gemaakt door het vfonds.